

Šī informācija ir sagatavota ar Eiropas Savienības finansiālu atbalstu. Par šīs informācijas saturu pilnībā atbild biedrība „Latvijas Cilvēktiesību centrs”, un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības viedokli.

PROJEKTU LĪDZFINANSĒ EIROPAS SAVIENĪBA

Latvijas Cilvēktiesību centrs (LCC) EBF Projekts „Juridiskās palīdzības saņemšanas iespēju paplašināšana patvēruma meklētājiem Latvijā”¹

(Projekts Nr. AK/EBF/2010/3)

(01.11.2011. – 30.06.2012.)

Projekta rezultātu apkopojums
2012.gada 28.jūnijs

Projekta mērķi

Projekta vispārīgais mērķis bija veicināt patvēruma procedūru kvalitātes paaugstināšanos atbilstoši LR Patvēruma likumam, ES un starptautiskajām tiesību normām. Projekta specifiskais mērķis bija paplašināt patvēruma meklētāju iespējas saņemt kvalitatīvu juridisko palīdzību. Projektā bija paredzēta juridiskās palīdzības (intervijas ar patvēruma meklētājiem, mutiskas un rakstiskas konsultācijas uz vietas, vizītes uz patvēruma meklētāju aizturēšanas un izmitināšanas vietām, pārstāvniecība tiesā, apelācijas sūdzību sagatavošana, pieteikumu sagatavošana tiesām, citu iesniegumu un lūgumu vēstuļu sagatavošana, pārstāvniecība patvēruma intervijās) sniegšana aptuveni no 30 līdz 40 patvēruma meklētājiem, tostarp personām, kas atrodas Patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā (turpmāk tekstā – PMIC) „Mucenieki” un Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā (turpmāk tekstā - AĀIC) „Daugavpils”.

Projekta ietvaros LCC juridisko palīdzību sniedza sekojošās situācijās:

- Patvēruma meklētājiem, kuriem ir augsts risks saskarties ar vajāšanu pēc Patvēruma likumā noteiktajiem kritērijiem vai smagiem cilvēktiesību pārkāpumiem savā izcelsmes valstī.²
- Mazaizsargātiem patvēruma meklētājiem (nepilngadīgie, nepilngadīgie bez pavadības, invalīdi, veci cilvēki, grūtnieces, vientuļi vecāki ar mazgadīgiem bērniem un personas, kas pārcietušas spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida nopietnu psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību).

¹ Projektu atbalsta Eiropas Bēgļu fonds (vadošā iestāde – LR Iekšlietu ministrija).

² Risks ir novērtēts ar patvēruma meklētāju interviju palīdzību, kā arī pamatojoties uz klientu rīcībā esošo informāciju, izcelsmes valsts informāciju, kā arī ANO Komisariāta bēgļu jautājumos (turpmāk tekstā – UNHCR) vadlīnijām.

LCC klientu apraksts

Laikā no 2011.gada novembra līdz 2012.gada jūnijam LCC pēc palīdzības griezās 69 patvēruma meklētāji, ieskaitot bērnus un citus ģimenes locekļus. Atbilstoši projektā izvirzītajiem kritērijiem, juridiskā palīdzība tika sniegta 25 patvēruma meklētājiem.

Lielākā daļa klientu (21) bija no Āzijas reģiona, bet četri – no Āfrikas valstīm. No minētajiem 25 klientiem četras bija sievietes, trīs – bērni un 18 - vīrieši.

Klientu vidū bija vairāki (12) mazaizsargāto grupu pārstāvji: četras personas ar īpašām vajadzībām (smagām veselības problēmām), viena ģimene ar diviem mazgadīgiem bērniem un personu ar īpašām vajadzībām, divas sievietes ar nopietnām psiholoģiskām problēmām un viena sieviete ar bērnu.

16 klienti griezās pēc palīdzības LCC no AĀIC „Daugavpils”, bet pārējie - no PMIC „Mucenieki”.

Juridiskās palīdzības veidi

Nr.	Juridiskās palīdzības pakalpojumu veids	Klientu skaits	Pakalpojumu skaits
1.	Intervijas ar patvēruma meklētājiem	25	22
2.	Mutiskas un rakstiskas konsultācijas uz vietas / pa telefonu	22	163
3.	Vizītes uz AĀIC „Daugavpils”, ieskaitot konsultācijas	12	7
4.	Pārstāvniecības tiesās (aizturēšanas lietās)	3	3
5.	Pārstāvniecības patvēruma intervijās	2	2
6.	Apelācijas sūdzību un pieteikumu sagatavošana tiesām*	8	8
7.	Citu iesniegumu un lūguma vēstuļu sagatavošana**	24	31

* Daugavpils tiesa, Latgales apgabaltiesa, Administratīvā rajona tiesa

** Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, Valsts Robežsardze, Daugavpils tiesa, Administratīvā rajona tiesa

Juridiskās palīdzības rezultāti

Projekts veicināja to, ka diviem LCC klientiem tika piešķirts bēgļa statuss, bet astoņiem klientiem – alternatīvais statuss. Šo klientu lietās juridiskā palīdzība tika sniegta juridisko konsultāciju veidā, pārstāvot klientus patvēruma intervijās, kā arī sniedzot papildus informāciju Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (turpmāk tekstā – PMLP) Patvēruma lietu nodaļai (turpmāk tekstā – PLN). Četriem klientiem, kuru lietās PLN pieņēma negatīvu lēmumu, tika sniegta palīdzība pieteikumu sagatavošanā un pārstāvniecībā Administratīvajā rajona tiesā, lai pārsūdzētu PLN pieņemtus negatīvos lēmumus. Septiņi patvēruma meklētāji vēl gaida PLN lēmumu.

Trīs klientu lietās tika sagatavotas sūdzības Iekšlietu ministrijai par PMLP lēmumiem, ar kuriem bija nolemts pagarināt patvēruma iesnieguma izskatīšanas termiņu. Divās no šīm lietām Iekšlietu ministrija atcēla PMLP lēmumus, atzīstot to par nepamatotiem.

16 klienti, kas vērsās LCC no AĀIC „Daugavpils”, lūdza palīdzību saistībā gan ar aizturēšanas lietu, gan ar patvēruma lietu pēc būtības. Aizturētajiem klientiem tika sniegta juridiskā palīdzība aizturēšanas lietās, t.sk., pārstāvniecība tiesas sēdēs aizturēšanas lietās (rakstveida procesā Latgales apgabaltiesā un sniedzot rakstveida viedokli Daugavpils tiesā) un sūdzību sagatavošana par Valsts robežsardzes (turpmāk tekstā - VR) aizturēšanas lēmumiem. Projekta īstenošanas laikā 16 klienti tika atbrīvoti no aizturēšanas un pārvesti uz PMIC „Mucenieki”.

Aktuālie patvēruma procedūru jautājumi

Informācijas pieejamība par patvēruma procedūru

Klienti turpināja vērsties LCC pēc informācijas faktiski visās patvēruma procedūras stadijās. Visi klienti bija nepietiekami informēti par patvēruma procedūras stadiju, lietas virzību un informācijas iegūšanas iespējām. Pozitīvāka situācija ir to klientu lietās, kuri pārvalda krievu valodu, un līdz ar to spēj efektīvāk komunicēt un sazināties ar valsts iestādēm, kuras ir atbildīgas par patvēruma iesniegumu izskatīšanu. LCC novēro klientu izpratnes trūkumu par iestāžu kompetencēm – personas nesaprot, ka intervijas veic VR, bet lēmumu patvēruma lietā pieņem PMLP.

Situācija ar informācijas pieejamību ir uzlabojusies AĀIC „Daugavpils”, jo patvēruma meklētāju lietas atrodas konkrēta inspektora pārziņā, pie kura patvēruma meklētājs vai pilnvarotais pārstāvis nepieciešamības gadījumā var vērsties, lai noskaidrotu lietas virzību, iesniegtu papildus dokumentus utt. Taču patvēruma meklētāji bieži vien neizprot viņu aizturēšanas iemeslu juridisko pamatojumu, it sevišķi lietās, kad tiek norādīts, ka patvēruma procedūra tiek izmantota ļaunprātīgi.

Klienti no PMIC „Mucenieki” pārsvarā gadījumu nezina, kas notiek ar viņu lietas virzību un viņiem nav informācijas, kā sazināties ar PLN un kā iesniegt tur papildus pierādījumus, dokumentus utt. Bieži vien klienti izteica vēlmi sniegt papildus paskaidrojumus un komunicēt ar konkrēto personu, kas ir atbildīga par lēmuma pieņemšanu lietā. Daudzi klienti bija izteikuši neapmierinātību situācijās, kad PMLP atlika lēmuma pieņemšanas termiņu, neizskaidrojot vai nepietiekami pamatojot tā iemeslus.

Dažkārt persona saņem PLN lēmumu pa pastu pat vairākas dienas pēc noteiktā termiņa. Visi klienti ir izteikuši neapmierinātību ar situāciju, kad PLN lēmums netiek tiem darīts zināms datumā, kas minēts PLN sākotnējā lēmumā par patvēruma iesnieguma pieņemšanu izskatīšanai. Klienti ir izteikuši viedokli, ka labprāt vēlētos paši personīgi saņemt PLN lēmumu PMLP telpās tajā datumā, kas norādīts sākotnējā lēmumā par patvēruma iesnieguma pieņemšanu izskatīšanai.

Vismaz desmit klienti (gan no PMIC „Mucenieki”, gan AĀIC „Daugavpils”) norādīja, ka viņiem nav informācijas par medicīniskās palīdzības apjomu, kas viņiem pienākas bez maksas, kā arī izteica neapmierinātību ar situāciju, ka viņi netiek nodrošināti ar bezmaksas medikamentiem dažādu slimību saasinājumu gadījumos.

Patvēruma interviju kvalitāte un PLN iesniegto dokumentu izskatīšana

12 klientu lietās LCC konstatēja AĀIC „Daugavpils” patvēruma interviju nepietiekošo kvalitāti. Rezultātā gan pēc LCC, gan PLN iniciatīvas daudzkārt ir veiktas atkārtotas pārrunas ar patvēruma meklētājiem, kas gan pēc apjoma, gan kvalitātes būtiski atšķiras no sākumā veiktās intervijas. Tādējādi pusē no klientu lietām, patvēruma intervijā iegūtā informācija nav bijusi pietiekama lietas izlemšanai pēc būtības.

Spēkā esošais normatīvais regulējums³ nosaka, ka patvēruma intervijā piedalās VR amatpersona bez PLN pārstāvja līdzdalības. LCC ieskatā tas nav vērtējams pozitīvi, jo PLN, izlemjot lietu tikai pēc lietā esošajiem materiāliem un intervijas saīsinātās versijas, nevar gūt pilnīgu priekšstatu par lietu, un tas savukārt var mazināt lēmuma pieņemšanas objektivitāti kopumā.

Viena klienta lietā LCC ir konstatējis, ka PLN ir veikusi patvēruma meklētāja iesniegto dokumentu tulkojumu, taču nav veikta ekspertīze, lai pārbaudītu dokumentu autentiskumu.

Tulkojuma nodrošināšana

LCC konstatējis, ka viena klienta lietā netika nodrošināts patvēruma procedūras ietvaros iesniegto dokumentu kvalitatīvs rakstisks tulkojums, bet divu klientu lietās nebija nodrošināts kvalitatīvs tulkojums patvēruma meklētāju intervijās. Vairāki klienti izteica sūdzības par tulkojuma kvalitātes nodrošināšanu patvēruma meklētāju intervijās. Proti, ir bijušas grūtības saprast tulku un precīzi izskaidrot savas lietas būtību (dari, farsi, Āfrikā lietotā franču valoda, arābu valodas), kam par iemeslu ir dažādo dialektu un izrunas veidu daudzveidība.

Četri klienti nav saņēmuši PLN negatīvā lēmuma tulkojumu savā valodā, jo tikuši pārstāvēti no LCC puses. Neskatoties uz to, ka ikvienai personai ir nepieciešams personīgi iepazīties ar PLN lēmumu sev saprotamā valodā, šobrīd joprojām spēkā esošais normatīvais regulējums⁴ neparedz PLN lēmumu tulkošanu, ja personai ir pilnvarots pārstāvis.

Piekluve juridiskajai palīdzībai

Spēkā esošais normatīvais regulējums nosaka, ka patvēruma meklētājiem valsts nodrošina juridisko palīdzību tikai apelācijas procedūrās patvēruma piešķiršanas procesa ietvaros.⁵ Taču visi klienti ir norādījuši, ka juridiskā palīdzība tiem nepieciešama jau no paša procedūras sākuma.

Klienti, kuriem projekta laikā tika sniegta juridiskā palīdzība, norādīja, ka kopš patvēruma procedūras sākuma ir centušies saņemt informāciju no VR par iespēju saņemt juridisko palīdzību gan patvēruma lietā, gan aizturēšanas lietā. Klienti neizmantoja privāto advokātu pakalpojumus gan nepietiekošās informācijas (nav izveidots privāto advokātu un juristu saraksts, kas specializētos patvēruma un aizturēšanas jautājumos), gan finanšu trūkuma dēļ.

Informācija par tiesībām saņemt valsts apmaksātu juridisko palīdzību apelācijas procedūras ietvaros ir iekļauta PLN lēmumā, un LCC papildus izskaidroja šīs tiesības visiem klientiem viņiem saprotamā valodā. Tikai viens no LCC klientiem (ar krievu valodas zināšanām) ir izmantojis šo iespēju konsultēties papildus pie juridiskās palīdzības sniedzēja apelācijas procedūras stadijā. Vairāki klienti apšaubīja juridiskās palīdzības sniedzēju spēju sazināties abpusēji saprotamā valodā.

Patvēruma meklētāju komunikācijas iespējas

Visi LCC klienti ir norādījuši, ka informāciju par juridiskās palīdzības saņemšanu LCC ir ieguvuši, atrodoties AĀIC „Daugavpils” vai no citiem patvēruma meklētājiem AĀIC „Mucenieki”. Tikai daži

³ Patvēruma likuma 6.panta trešā daļa

⁴ Patvēruma likuma 10.panta 5.punkts

⁵ Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 5.panta otrā daļa

klienti bija informēti par Tiesībsarga biroju un ANO Augstā komisāra bēgļu lietās biroju (UNHCR). LCC veicināja informācijas izplatību par UNHCR un Tiesībsarga biroju.

Aizturētie klienti AĀIC „Daugavpils” uzsvēra saziņas iespēju trūkumu ar ārpasauli – ierobežotu pieeju taksofona izmantošanai un vēstuļu nosūtīšanai (finanšu trūkuma dēļ), internetam, e-pastiem un iespējai izmantot mobilos tālruņus.

Piekļuve tiesām un efektīvam tiesas procesam

Pozitīvi ir vērtējamas pārmaiņas Administratīvajā rajona tiesā, kur kopš 2011.gada, salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu, daudz biežāk patvēruma lietas tiek skatītas mutvārdu procesā.

Aizturēšanas lietās aizturēšanas termiņu pagarināšana vai aizturētā patvēruma meklētāja atbrīvošana atrodas Daugavpils tiesas un Latgales apgabaltiesas (Rēzekne) kompetencē. Nevienā no lietām, ko skatīja Daugavpils tiesa saistībā ar klientu aizturēšanu, nav piedalījies ne pilnvarotais pārstāvis, ne zvērināts advokāts. Attāluma un īsā laika perioda dēļ, kurā tiek paziņots par tiesas sēdi, LCC nav bijis iespējams pārstāvēt personu tiesā klātienē, taču dažu aizturēto klientu lietās ir sniegts rakstveida viedoklis un lūgumi saistībā ar izskatāmo lietu. Tiesas, izskatot lietas par aizturēšanas termiņu pagarināšanu, ņem vērā pilnvarotā pārstāvja viedokli, un tas tiek atspoguļots arī tiesas nolēmumos.

Tāpat pozitīvi vērtējams, ka AĀIC „Daugavpils” klienti tiek savlaicīgāk (salīdzinājumā ar 2011.gadu) informēti par gaidāmo tiesas sēdi – vismaz vienu dienu iepriekš.

Aizturēšanas piemērošana

Visbiežāk VR patvēruma meklētājus aizturēja, kā pamatojumu norādot procedūras ļaunprātīgu izmantošanu, jo patvēruma meklētāji iepriekš atstājuši PMIC „Mucenieki”, agrāk prasījuši patvērumu citā valstī un/vai kā gala mērķi norādījuši citu valsti. Atsevišķos gadījumos klienti ir tikuši aizturēti, jo sākotnēji nav noskaidrota viņu identitāte.

Kaut arī Daugavpils tiesa vairākos gadījumos atbalstīja VR argumentus (piemēram, bēgšana no PMIC „Mucenieki” visos gadījumos ir tikusi uzskatīta par patvēruma procedūras ļaunprātīgu izmantošanu), piecos gadījumos tiesa atteica pagarināt aizturēšanas termiņu. Piemēram, divos nolēmumos tiesa uzsvēra, ka fakts, ka persona kā galamērķi norādījusi citu valsti, nevar būt par pamatu uzskatīt, ka patvēruma meklētājs ļaunprātīgi izmanto patvēruma procedūru. Tiesa ir arī atbrīvojusi patvēruma meklētāju nenoskaidrotas identitātes gadījumā, kad viņš iesniedza viņa rīcībā esošos dokumentus. Šajā gadījumā tiesa vērtēja, cik aktīvi persona sadarbojās ar VR, vai sniedza maksimāli visu iespējamo informāciju utt. Citā gadījumā tiesa atzina, ka nenoskaidrota identitāte nav pietiekams pamats personas brīvības ierobežošanai, jo patvēruma meklētāja aizturēšana nav obligāts pienākums un personas ir jāaiztur tikai nepieciešamības gadījumos. Dažkārt tiesa nav atbalstījusi VR argumentus saistībā ar nepieciešamību saņemt informāciju no patvēruma procedūrā iesaistītajām institūcijām, norādot, ka divi mēneši ir pietiekošs termiņš, lai noskaidrotu vajadzīgo informāciju.

Dažos nolēmumos tiesa noteica precīzu aizturēšanas datumu (termiņu), kas nerasniedza divus mēnešus.